

ESGUARDS I PRESENCIES

Exposició fotogràfica i taula rodona

MIQUEL SERRA

Auditori Barradas de
l'Hospitalet de Llobregat

Dijous 10 de maig de 2018

Cuidar és ésser-hi

Joan Canimas Brugué

0

Fa molt, molt de temps

S'explica que fa molt, molt de temps, quan Cura creuava un riu, veié una platja de fang net i, atreta per la bellesa del lloc i de l'instant, començà a modelar una figura humana. Quan havia acabat, va passar Ànima que, atreta per la figura, li donà vida.

La criatura es va aixecar i preguntà a qui pertanyia. Cura li digué que a ella, però Ànima protestà. Mentre discutien, s'apropà Terra i li demanaren que intercedís, però en lloc de fer-ho, en reivindicà la pertinença.

Al cap d'una estona, va passar Ésser i li demanaren que arbitrés la disputa prometent acatar el seu veredict. Aleshores Ésser va dir: «Ja que de fang s'ha fet el seu cos, pertanyerà a Terra quan mori. I com que Ànima li ha donat la vida, aquest alè tornarà a ella quan s'hagin complert els dies. I mentre això no passi, Cura vetllarà, amorosa, el cos i l'ànima d'aquesta criatura». I des d'aquell dia, els humans van començar a cuidar-se, ells i entre ells.

Cura, Ànima i Terra estaven tan satisfetes d'aquesta resolució que, en agraïment, volgueren que Ésser també hi tingués un lloc. Aleshores Cura li va dir: «Quan s'acompleixin els dies, cos i ànima se separaran. Però mentre això no passi, jo no em veig en cor de cuidar-los tota sola. Et demano que tu també hi siguis». I des d'aquell dia, tenir cura de les persones i de les coses vol dir ésser-hi.¹

---

¹ A partir de la faula 202 de GAYO JULIO HIGINIO (64 aC – 17): *Fábulas*, Madrid: Editorial Gredos, 2009.

1

Ètiques de l'èsser-hi

En ètica, les declaracions, convencions, codis deontològics, lleis i protocols són molt necessaris. També ho és disposar d'espais en els quals es reflexioni i avalui la pràctica professional i es generin canvis per millorar. Però la manera de ser i d'estar en el món i amb els altres és anterior i, per tant, més fonamental i important que tot això. Emmanuel Levinas ho resumeix molt bé quan diu: «Bon dia, desig o benedicció, interès pel destí de l'altre, inquietud original per la seva vida i per la seva mort. El bon dia abans del raonar, encara que l'amor al proïsme s'hagi oblidat per culpa de l'amor a la veritat»².

L'acció social, psico-educativa i sòcio-sanitària gairebé sempre es dona en estructures administratives que tendeixen a reforçar les normes, a mal tolerar o dificultar la reflexió i el canvi, per exemple perquè mai hi ha temps o les condicions, i a menystenir tot allò emocional.

Hi ha cinc característiques de les ètiques que m'agradaria destacar:

1. **Ésser-hi és sentir l'instant.** Ésser-hi és molt més que estar amb o per l'altre: és copsar l'existència compartida, la vulnerabilitat, la grandesa i la finitud de la vida; saber-se en el món, en el temps i en els altres.
2. **Ésser-hi és alteritat, reconeixement i comunicació.** L'alteritat es manifesta en la seva radicalitat quan l'altre no és com *nos*. En el *nos-altres*, l'alteritat s'afebleix.

Diu Axel Honneth que el reconeixement té tres formes: emocional (a través de les relacions d'amor), social (a través de la consideració i valoració social) i jurídic (a través de l'Estat de dret)³. Les ètiques de

---

² LEVINAS, E. (1990). «La ética», a *El sujeto europeo*, Madrid: Fundación Pablo Iglesias, 1990.

³ HONNETH, A. (1992): *Kampf um Anerkennung. Zur moralischen Grammatik sozialer Konflikte*. Traducció castellana de M. Ballesteros: *La lucha por el reconocimiento. Por una gramática moral de los conflictos sociales*, Barcelona: Crítica, 1997.

l'èsser-hi, se centren en el reconeixement emocional i s'expandeixen cap al social i jurídic.

De vegades es diu que la comunicació no és possible amb aquelles persones que tenen una manera de fer, de ser o d'estar absolutament diferent a la nostra, per exemple perquè estan en estat de coma, tenen una pluridiscapacitat severa o són d'una cultura molt diferent. Però aquesta frontera només apareix en el llenguatge de la raó, no en el de l'estimació.

3. **Ésser-hi és responsabilitat.** *Responsabilitat* no significa, primàriament, respondre a la llei o al protocol, sinó respondre adequadament a l'altre, a la seva presència, a la seva situació.

Diu Hans Jonas que l'èsser humà és l'únic ésser conegut que pot tenir responsabilitats perquè té poder i llibertat. Qui no pot fer ni decidir res, no pot responsabilitzar-se de res, però qui pot decidir fer alguna cosa, encara que sigui decidir no fer res, pot triar entre alternatives d'actuació, amb la qual cosa té responsabilitats. I qui té responsabilitats, ha de respondre a les preguntes «Què has fet?» i «Per què ho has fet?»⁴. Aquestes, però, són preguntes de la raó. En l'èsser-hi no hi ha preguntes, només respostes.

4. **Ésser-hi és hospitalitat.** De tots els éssers, l'humà és el que més necessita ser cuidat: neix prematurament i mai s'acaba de formar del tot en les placentes de la vida. A més a més, se sap en la fragilitat i la mortalitat.

L'hospitalitat són les esferes d'acollida i calidesa que habitem en el nostre itinerari vital. Fora d'elles, ens colpeja el desemparament, l'alè gèlid del no rés.

---

⁴ JONAS, H. (1985): *Technik, Medizin und Ethik. Zur Praxis des Prinzips Verantwortung*. Traducció castellana de C. Fortea: *Técnica, medicina y ética. Sobre la práctica del principio de la responsabilidad*, Barcelona: Paidós, 1997, p. 177.

5. **Ésser-hi és cuidar, i cuidar és estimar.** És urgent pensar la relació de l'amor amb l'objectivitat que requereix qualsevol anàlisi i actuació professional. També és urgent pensar la protecció emocional dels professionals que atenen persones que viuen situacions de molt sofriment i injustícia.

La paret de vidre de l'objectivitat empeny el coneixement i protegeix el professional, però també nia l'horror. Aquí es fa inevitable, una vegada més, el fragment de Primo Levi en el qual explica que quan ell, el jueu número 174.517 del camp d'Auschwitz, va comparèixer davant el *Doktor Pannwitz* per intentar formar part del *Kommando Químic* i poder allargar la seva supervivència, el doctor era darrera la taula d'un despatx net i endreçat. Levi hi va entrar, brut i despullat d'humanitat, i el doctor va ignorar la seva presència. Quan finalment el doctor va deixar d'escriure, va alçar els ulls i el va mirar, aquella mirada, diu Levi, «no va ser entre home i home; i si jo sabés explicar a fons la naturalesa d'aquella mirada, intercanviada com a través de la paret de vidre d'un aquari entre dos éssers que viuen en medis diferents, també explicaria l'essència de la gran follia del tercer Reich».

La cura fa del món una joia. Tenir cura de l'altre i d'allò altre és estimar, preocupar-se'n, ajudar, acompanyar, comprometre-s'hi. D'una forma radical, responent-hi amb la vida.